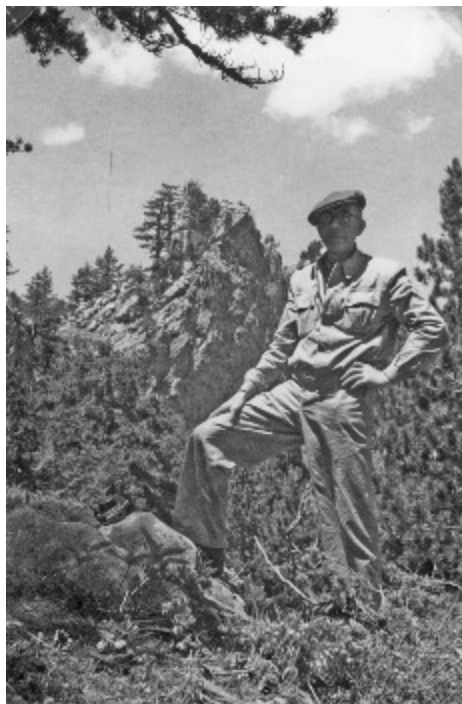

ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΚΚΑΛΗΣ

«πρέπει να πεθάνουμε συνεπείς με τον εαυτό μας και με τους αγώνες μας»

«Στη σύγκρουση των προοδευτικών ανθρώπων με τις σκοτεινές δυνάμεις των καθυστερημένων, που σαν μοναδικό κίνητρο έχουν την αγωνιώδη προσπάθεια για περιφρούρηση προνομίων και ατομικών συμφερόντων, η θέση του επιστημονικού κόσμου είναι φανερή. Πάντοτε οι επιστήμονες ένοιωθαν σαν τον κύριο προσορισμό τους να δουλεύουν για να συμβάλλουν στην πρόοδο και την προκοπή του κοινωνικού συνόλου. Ωστόσο οι οικονομικοκοινωνικές συνθήκες αλλού πειο λίγο, αλλού πειο πολύ, όπως στον τόπο μας, ματαίωσαν τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη με συγκεκριμένες πραγματοποιήσιμες μελέτες»

**Ομιλία Πέτρου Κόκκαλη στην ίδρυση της
Επιστημονικής Εταιρείας Επιστήμη Ανοικοδόμηση
(ΕΠ.ΑΝ.) 9/11/1945**

Ο Πέτρος Σ. Κόκκαλης σε όλη του τη διαδρομή αντιμετώπισε την αντίφαση ανάμεσα στις δυνατότητες της σύγχρονης επιστήμης να προσφέρει ένα ανώτερο επίπεδο ευημερίας για το σύνολο της κοινωνίας και στα καπιταλιστικά δεσμά που στομώνουν αυτές τις δυνατότητες, στάθηκε απέναντι σε αυτή την αντίφαση από τη σκοπιά εκείνων που επιδιώκουν τη λύση της. Αρχικά επικέντρωσε στο ανθρωπιστικό περιεχόμενο της επιστήμης του και επέλεξε να μην είναι μόνο γιατρός των οικονομικά ισχυρών, των μεγαλοαστών, αλλά να προσφέρει τις υπηρεσίες του σε όλους, να είναι και γιατρός των φτωχών. Παραπέρα, η άνοδος στη συνειδητοποίησή του ήταν τέτοια, που ταύτισε την πορεία του με χιλιάδες μέλη του ΚΚΕ στην κορυφαία περίοδο της ταξικής πάλης στην Ελλάδα, στον αγώνα

Ο Πέτρος Κόκκαλης γεννήθηκε το 1896 στη Λιβαδειά, το 1911 αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Ναυπλίου και το ίδιο έτος γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ενώ τον Οκτώβρη του 1913 γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Χούμπολντ του Βερολίνου, εκεί με την καθοδήγηση και βοήθεια του πρύτανη και κορυφαίου φυσικού Μαξ Πλανκ, φοίτησε και ασκήθηκε δίπλα σε κορυφαίες μορφές της Ιατρικής όπως ο χειρουργός August Bier, ο βακτηριολόγος August Von Wasserman και ο ανατόμος Heinrich Wilhelm Gottfried von Waldeyer-Hartz.

Το 1914, κατά την έκρηξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Πέτρος Κόκκαλης υπέβαλε αίτηση για να καταταγεί εθελοντικά στον γερμανικό στρατό, η αίτηση απορρίφθηκε καθώς ήταν αλλοδαπός. Είναι ένα γεγονός χαρακτηριστικό για την αίγλη που είχε η Γερμανία σε μεγάλη μερίδα Ελλήνων επιστημόνων και διανοουμένων, πράγμα που σε συνδυασμό με τον

γενικότερο συντηρητισμό των οικογενειακών του καταβολών, τοποθετούσε την πολιτική σκέψη του Κόκκαλη στην αντιβενιζελική - φιλοβασιλική παράταξη. Η παραπέρα διαμόρφωση της προσωπικότητάς του επηρεάστηκε από τις εξελίξεις της περιόδου και τη γενικότερη κίνηση των ιδεών. Τον Ιούλη 1914 ο Κόκκαλης απέκτησε το προδίπλωμα Physikum και τον Απρίλη 1915 εγγράφηκε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης, ενώ τον Μάη 1916 εγγράφηκε στο Πανεπιστήμιο της Βέρνης, όπου και ολοκλήρωσε τις εξετάσεις και απέκτησε πτυχίο Ιατρικής, τον Δεκέμβρη 1917.

Το 1919 ο Κόκκαλης ολοκλήρωσε το διδακτορικό του σχετικά με τον Θυρεοειδή Αδένα.

Χάρη στην επιστημονική του ικανότητα εκείνη την περίοδο υπήρξε υπότροφος της φαρμακευτικής «Merck», ενώ στη συνέχεια στηρίχθηκε από το Ίδρυμα Ροκφέλερ και από την Ένωση Εκτακτης Ανάγκης για τη Γερμανική Επιστήμη².

Από τον Ιούνιο 1918 έως τον Μάη 1919 εργάστηκε ως βοηθός του καθηγητή Φριτς Κερβέν στην πανεπιστημιακή Χειρουργική Κλινική της Βέρνης. Το 1919 επέστρεψε στη Γερμανία, ειδικευόμενος στη χειρουργική στην Πανεπιστημιακή Κλινική του Μονάχου. Το 1927-'28 υπήρξε αναπληρωτής διευθυντής στο Χειρουργικό και Ακτινολογικό τμήμα στο Νοσοκομείο Βηθεσδά στο Σόλιγκεν.

Κατά την παραμονή του στην Ελβετία (1915 - 1919) γνωρίστηκε με έναν μεγάλο κύκλο πρωτοπόρων διανοουμένων, όπως τον Ιρλανδό συγγραφέα Τζέιμς Τζόις, τον καθηγητή φιλοσοφίας Αβροτέλη Ελευθερόπουλο. Ο τελευταίος στάθηκε η αφορμή για μια συνάντηση του Κόκκαλη με τον Λένιν στη Ζυρίχη το 1916. Ο Κόκκαλης γνωρίστηκε με το ρεύμα του εξπρεσιονισμού στη ζωγραφική και συνδέθηκε με στενή φιλία με τον Έλληνα εκπρόσωπό του, Γιώργο Μπουζιάνη. Μετά το 1919 στη Γερμανία βρέθηκε στον φιλικό κύκλο της ηθοποιού Κάρολα Νέερ και του Μπέρτολτ Μπρεχτ, όταν ο τελευταίος σπούδαζε Ιατρική και έγραφε τα πρώτα θεατρικά του έργα. Κατά την περίοδο της Επανάστασης του 1918-'19 στη Γερμανία, χρειάστηκε να χειρουργήσει αρκετές φορές τραυματισμένους Σπαρτακιστές.

Πρωτοπόρος χειρουργός στην Αθήνα

Το καλοκαίρι του 1928 ο Κόκκαλης επέστρεψε στην Αθήνα. Συγκαταλεγόταν πλέον ανάμεσα στους κορυφαίους χειρουργούς της χώρας. Ακολούθησε μια ανοδική πορεία: Επιστημονική, διδακτική, συγγραφική αλλά και γενικότερης ένταξής του στους κύκλους της αστικής τάξης, καθώς τον εμπιστεύονταν μέλη της βασιλικής οικογένειας, υπουργοί, πρωθυπουργοί, βιομήχανοι, αξιωματούχοι. Ο ίδιος δεν έκανε διάκριση, προσφέροντας τις υπηρεσίες του στον φτωχόκοσμο στα λαϊκά ιατρεία.

Συνοπτικά η επαγγελματική του διαδρομή και αναγνώριση στη μεσοπολεμική Ελλάδα είναι: Διευθυντής στο Χειρουργικό τμήμα του Νοσοκομείου ΕΛΠΙΣ (1929), Υφηγητής της Χειρουργικής στην Ιατρική Σχολή του ΕΚΠΑ (1929), διευθυντής στο Χειρουργικό Τμήμα της «Αστυκλινικής» του ΕΚΠΑ (1930), τακτικός καθηγητής στην έδρα της Εγχειρητικής και Τοπογραφικής Ανατομικής και άλλες θέσεις ευθύνης στην Ιατρική Σχολή του ΕΚΠΑ (1935), διευθυντής στη Χειρουργική Κλινική του «Ευαγγελισμού» (1935), τακτικός καθηγητής στη Β' Έδρα Χειρουργικής Κλινικής στην Ιατρική Σχολή του ΕΚΠΑ και διευθυντής της Β' Πανεπιστημιακής Χειρουργικής στο «Αρεταίειο» Νοσοκομείο.

Το 1934 πήρε μέρος στη συγγραφή της δίτομης συλλογικής έκδοσης «Χειρουργική», γνωστής και ως «Η χειρουργική των 8». Κατά τη συγγραφή εκείνου του έργου γνωρίστηκε με την μετέπειτα σύζυγό του, την εκπαιδευτικό Νίκη Κουλέτσα, με την οποία απέκτησε δυο παιδιά, τον Σωκράτη (1939) και την Αυγή-Πολυξένη (1944).

Μεγάλα γεγονότα όπως η Οκτωβριανή Επανάσταση και η σοσιαλιστική οικοδόμηση στην ΕΣΣΔ τα παρακολούθησε δίχως να τοποθετηθεί άμεσα. Ωστόσο, ήταν ενήμερος για τα επιτεύγματα στο χώρο της Ιατρικής και τα πρόβαλλε δημόσια στο επιστημονικό του έργο. Για παράδειγμα, στην ομιλία του στις 4 Μάρτη 1936, με την ευκαιρία της αναλήψεως της έδρας της Εγχειρητικής, εξάρει το σοβιετικό σύστημα οργανωμένης εθελοντικής αιμοδοσίας, τη δημιουργία ανάλογων ινστιτούτων και τις επιτυχίες της σοβιετικής Ιατρικής. Σε αντιδιαστολή με την Ελλάδα, όπου: «Περιτριγυρίζουν τα νοσοκομεία οι εξ' επαγγέλματος αιμοδοτάι αναμένοντες τη στιγμήν, καθ' ην θα κληθώσι να πωλήσουν υπό της βιοποριστικής ανάγκης πιεζόμενοι, ολίγον αίμα αντί χιλιάδραχμων τινών»³.

Από την κατεχόμενη Αθήνα στα βουνά της Ελεύθερης Ελλάδας

Στον ιταλοελληνικό πόλεμο ο Πέτρος Κόκκαλης υπηρέτησε ως αρχίατρος της Στρατιάς Ηπείρου και επέλεξε να βρίσκεται εκεί που τραυματίζονταν τα παιδιά του λαού. Πρωτοστάτησε στην ίδρυση και λειτουργία των Κινητών Ορεινών Χειρουργείων

Με την έναρξη της Κατοχής αρνήθηκε να υπογράψει πρωτόκολλο συνεργασίας με τις ιταλικές αρχές (όπως και άλλοι συνάδελφοί του) και εν συνεχεία αρνήθηκε την πρόταση του αρχίατρου της Λουφτβάφε και παλιού γνώριμού του να ιδρύσουν ελληνογερμανικό νευροχειρουργικό χειρουργικό κέντρο στον «Αγιο Σάββα». Το 1942 υπερασπίστηκε με έγγραφη κατάθεσή του τον καθηγητή στο ΕΚΠΑ Ιωάννη Κακριδή, ο οποίος διώχθηκε επειδή προωθούσε το μονοτονικό γλωσσικό σύστημα. Την ίδια χρονιά ήρθε σε σύγκρουση με τον υπουργό Παιδείας της δοσιλογικής κυβέρνησης Κωνσταντίνο Λογοθετόπουλο. Ετσι ξεκίνησε η δίωξή του από όλες τις δημόσιες θέσεις και η οριστική αποπομπή του από το Πανεπιστήμιο, τον Οκτώβρη 1942. Εργαζόμενος στην Αθήνα, συνέβαλε στην προμήθεια των αντιστασιακών οργανώσεων με φαρμακευτικό υλικό από τα μεγάλα νοσοκομεία της Αθήνας. Σταδιακά έσφιγγε γύρο του ο κλοιός των γερμανικών και των ελληνικών διωκτικών υπηρεσιών.

Το 1943 ο Πέτρος Κόκκαλης πήρε μέρος στη «Σοσιαλιστική Ενωση», που αποτελούνταν κυρίως από διάφορους διανοούμενους και άλλους παράγοντες όπως οι Σβώλος, Αγγελόπουλος, Καραμανλής, Ζολώτας, Κ. Τσάτσος κ.ά. Ενώ έκανε και μια ανεπιτυχή προσπάθεια να διαφύγει στο Κάιρο. Διαχωρίστηκε από τη «Σοσιαλιστική Ενωση», την οποία χαρακτήριζε λέσχη συζητήσεων που απέφευγε τον οργανωμένο λαϊκό αγώνα.

Τελικά, με τη βοήθεια των στελεχών του ΚΚΕ (Θ. Χατζή, Β. Μαρκεζίνη και Χρ. Γκιζέλη) έφυγε για τα βουνά της Ελεύθερης Ελλάδας. Η έγκυος σύζυγός του πέρασε στην παρανομία, ενώ ο υπέργηρος πατέρας του βασανίστηκε και πέθανε λίγο αργότερα. Στις 19 Απρίλη 1944 ανέλαβε στην Κυβέρνηση της ΠΕΕΑ Γραμματέας Παιδείας και Κοινωνικής Πρόνοιας.

Στέλεχος του ΚΚΕ

Στο καμίνι της ένοπλης πάλης, το πέρασμα του Κόκκαλη στον αγώνα ήταν συνειδητό και αμετάκλητο. Τον Σεπτέμβρη 1944 οργανώθηκε στο ΚΚΕ. «Από την εποχή που έγινα μέλος του ΚΚΕ, έκανα κάθε εργασία και εντολή που μου έδωσε το Κόμμα», έγραφε το 1951.

Σχετικά με την καθυστέρηση της ένταξής του στο Κόμμα, έλεγε αυτοκριτικά σε ομιλία του στο πολιτικό μνημόσυνο για τον Δ. Γληνό, τον Δεκέμβρη του 1945: «Υπήρξε εποχή που εμείς, από έλλειψη σωστού ιδεολογικού προσανατολισμού, για να μη δώσουμε αφορμές στη διαστρεβλωμένη εκείνη κοινωνία, σωπάσαμε και με την παθητική μας στάση

ανεχτήκαμε όταν εξόριζαν, βασάνιζαν, θανάτωναν τους λαϊκούς αγωνιστές. Και δεν ήταν μονάχα η έλλειψη της βαθύτερης κατανόησης της μαρξιστικής κοσμοθεωρίας που μας έκανε έρμαιο των συναισθηματικών ταλαντεύσεων - αλλά και η έλλειψη θάρρους.

...εμένα τουλάχιστον θα σκιάζει σε όλη μου τη ζωή η ανάμνηση ότι υπήρξε εποχή, που ώριμος επιστήμονας, σώπασα και ανέχτηκα έτσι τη διαστρέβλωση της αλήθειας και την καταπάτηση της λευτεριάς. Και αυτή την έννοια έχει το μήνυμα που απευθύνουμε σε κάθε τίμιο διανοούμενο, που τυχόν σωπαίνει, και μάλιστα σήμερα, όταν πίσω από τα σίδερα της φυλακής βρίσκονται χιλιάδες λαϊκοί αγωνιστές»⁴.

Ο Πέτρος Κόκκαλης επέστρεψε στην Αθήνα τον Οκτώβρη 1944. Πήρε μέρος στον Δεκέμβρη 1944 βοηθώντας με τις ιατρικές του γνώσεις. Για ορισμένο διάστημα επανήλθε στο Πανεπιστήμιο, αλλά γρήγορα τέθηκε σε διαθεσιμότητα μέχρι την οριστική του απόλυση τον Σεπτέμβρη 1946. Τον Αύγουστο 1946 ο Πέτρος Κόκκαλης εκλέχθηκε μέλος της Επιτροπής Πόλης της ΚΟ Αθήνας. Στη συγκεκριμένη χρέωση δεν κατάφερε να προσφέρει καθώς έπαθε έμφραγμα και νέα καρδιακή κρίση έπαθε τον Φλεβάρη 1947.

Τον Μάη 1947, έφυγε με απόφαση του Κόμματος στο εξωτερικό για θεραπεία σε Γαλλία και Ελβετία. Και τον Δεκέμβρη 1947 επέστρεψε μέσω Βελιγραδίου στις περιοχές του ΔΣΕ, όπου πήρε μέρος στη συγκρότηση της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, ως υπουργός Υγιεινής - Κοινωνικής Πρόνοιας και Παιδείας. Ήταν ο μόνος από τη σύνθεση της ΠΕΕΑ (1944) που πήρε μέρος και στην ΠΔΚ (1947 - 1949). Είχε την κύρια ευθύνη στην Επιτροπή Βοήθειας στο Παιδί (ΕΒΟΠ) που συγκροτήθηκε το 1948 για τη σωτηρία των παιδιών στις εμπόλεμες περιοχές και σήκωσε μεγάλο βάρος για την αντιμετώπιση της εχθρικής προπαγάνδας, που μιλούσε για παιδομάζωμα. Μετά την υποχώρηση του ΔΣΕ έζησε στην πολιτική προσφυγιά (Ουγγαρία και Ρουμανία), όπου συνέχισε να προσφέρει στην ΕΒΟΠ. Μετά τη συγκρότηση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ειρήνης έγινε μέλος του, μαζί με άλλες διεθνείς προσωπικότητες.

Στην αιχμή της Χειρουργικής

Το 1955 ο Πέτρος Κόκκαλης εγκαταστάθηκε στο Ανατολικό Βερολίνο, πρωτεύουσα της Γερμανικής Λαοκρατικής Δημοκρατίας. Εκεί ανέλαβε διευθυντής του Ινστιτούτου Πειραματικής Χειρουργικής του Κυκλοφορικού Συστήματος της Γερμανικής Ακαδημίας Επιστημών (Ινστιτούτο Πειραματικής Καρδιοχειρουργικής και Αγγειοχειρουργικής μετά το 1960). Το 1957 διορίστηκε καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Χούμπολντ με ανάθεση διδασκαλίας στον τομέα της Χειρουργικής.

Στα χρόνια 1953, 1954 και το 1957-'58, με αφορμή την επέτειο της Οκτωβριανής Επανάστασης, ο Πέτρος Κόκκαλης πήγε ως προσκεκλημένος ομάδας επιστημόνων στην ΕΣΣΔ, όπου γνωρίστηκε με τα επιτεύγματα της σοβιετικής Ιατρικής και συνδέθηκε στενότερα με Σοβιετικούς επιστήμονες, ιδιαίτερα στον τομέα των μεταμοσχεύσεων, που βρισκόταν σε πειραματικό στάδιο. Συνεργάστηκε στενά με τον Σοβιετικό χειρουργό Βλαντιμίρ Ντεμίσοφ, που πραγματοποιούσε πειραματικές μεταμοσχεύσεις σε ζώα.

Ο Κόκκαλης μαζί με τον Ντεμίσοφ, στην Ανατ. Γερμανία πλέον, κατά το δίμηνο Δεκέμβρης 1958 - Γενάρης 1959, πραγματοποίησαν στο Ινστιτούτο που διεύθυνε ο Π. Κόκκαλης μια σειρά από πειραματικές μεταμοσχεύσεις και για τη συρραφή των αγγείων χρησιμοποίησαν μια καινοτόμα ανακάλυψη Σοβιετικών επιστημόνων με θεαματικά αποτελέσματα. Ανάμεσα στις πειραματικές μεταμοσχεύσεις πραγματοποίησαν και την τοποθέτηση δεύτερης κεφαλής σε σκύλο, η οποία είχε λειτουργικότητα και επέζησε για ορισμένες μέρες.

Τα πειράματα που διηύθυνε ο Πέτρος Κόκκαλης τον έφεραν στο προσκήνιο ως μια διεθνούς φήμης προσωπικότητα, ενώ συνέβαλαν καθοριστικά στην άνοδό της επιστημονικής ικανότητας τα επόμενα χρόνια για την πραγματοποίηση μεταμοσχεύσεων στον άνθρωπο.

Ο Πέτρος Κόκκαλης πέθανε στις 15 Γενάρη του 1962. Η ταφή του στην Αθήνα δεν ήταν εύκολη υπόθεση, καθώς ο διεθνούς φήμης χειρουργός διωκόταν από τις ελληνικές αρχές ασφαλείας για την αγωνιστική του δράση. Τελικά η κηδεία του πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, στις 29 Γενάρη 1962.